

Ajattele laajemmin – Think WIDER: Finn Tarpin haastattelu

Antti Suvanto

YK:n yliopiston alaisen Helsingissä kotipaikkaansa pitävän kehitystaloustieteen tutkimuslaitoksen WIDER instituutin nykyisen johtajan Finn Tarpin kausi päättyy tämän vuoden lopussa. Haastattelussa Finn Tarp kuvaa instituutin toimintaa ja saavutuksia. WIDER instituutin missio on tuottaa ja viestiä kehitystutkimusta kehitysmaiden ja kehittyneiden maiden päättäjien käyttöön. Vaikka tutkimus on toimintakeskittynyttä ja käytännön läbeistä, laitoksen tutkimustuotos on myös akateemisilla mittareilla arvioituna korkeatasoista. Tarp kertoo esimerkkejä siitä, mitä kehitystaloustieteellisellä tutkimuksella on eri maissa saatu aikaan. Hän arvostelee vahvasti niitä, joiden mukaan kehitysavulla ei olisi positiivista vaikutusta talouskasvuun. Kymmenen viime vuoden aikana ei ole julkaistu yhtään ainuttakaan tutkimusta, jonka mukaan kehitysavu olisi ollut taloudellisen kasvun kannalta haitallista. Tutkimukset osoittavat että kehitysavulle saatu sisäinen korkokanta on 40 viime vuoden aikana ollut yli 15 prosenttia vuodessa.

Suomessa toimii maailmanluokan tutkimuslaitos, jonka vain harva suomalainen tuntee. Tämä on Yhdistyneiden Kansakuntien yliopiston (*United Nations University*) alainen *World Institute for Development Economics Research*, viralliselta nimeltään UNU-WIDER.¹

WIDER instituutin perustamista oli edeltänyt laaja keskustelu, johon osallistuivat mo-

net tuon ajan johtavat kansainvälisen talouden tutkijat, nobelisti Amartya Sen yhtenä tunnetuimmista. Suomalaisista taloustieteilijöistä hanketta oli ideoimassa Pentti Kouri, joka ajoi instituuttia Suomeen. Asiasta innostui myös Martti Ahtisaari, joka toimi ulkoasiainministeriössä kehitysyhteistyön alivaltiosihteerinä.

Kalevi Sorsan hallitus päätti marraskuussa 1983 tarjoutua uuden tutkimuslaitoksen isäntämaaksi lupaamalla tälle työtilat ja 25 miljoonan dollarin lahjoituspääoman YK:n yliopiston

¹ Jäljempänä käytämme Suomessa yleisesti käytettyä WIDER instituuttia.

VT Antti Suvanto (antti.suvanto@helsinki.fi) on vieraileva tutkija Helsingin yliopistossa ja Kansantaloudellisen aikakauskirjan päätoimittaja. Annett Victorero on purkanut englanninkielisen haastattelun ja auttanut sen kääntämisessä suomeksi, mistä hänelle lämmin kiitos.

Kehikko 1

UNU-WIDER lyhyesti

Perustettu 1985

Ensimmäinen YK:n yliopiston yhteyteen perustettu tutkimuslaitos

Koko

Henkilökunta 49 henkeä vuonna 2018 (26 vuonna 2009)

435 sopimusta yksittäisten tutkijoiden kanssa vuonna 2018 (122 vuonna 2009)

Tutkimustuotos

178 vertaisarvioitua julkaisua vuonna 2017 (67 vuonna 2009)

2013 työpaperia Working Papers -sarjassa vuonna 2017 (61 vuonna 2009)

Journal Impact Factor (Thomson-Reuters) 2,27 vuonna 2017 (1,05 vuonna 2009)

Työpapereiden kirjoittajista 62 % kehitysmaiden tutkijoita ja 51 % naisia vuonna 2016

Vertaisarvioitujen julkaisujen kirjoittajista 70 % kehitysmaiden tutkijoita ja

49 % naisia vuonna 2016

Johtajat

Lal Jayawardena (Sri Lanka) 1985–1993, Mihály Simai (Institute for World Economics,

Unkarin tiedeakatemia) 1993–1995, Giovanni Andrea Cornia (Firenzen yliopisto)

1996–1999, Matti Pohjola (Helsingin kauppakorkeakoulu) 2000, Anthony Shorrocks

(London School of Economics), 2001–2009, Finn Tarp (Kööpenhaminan yliopisto)

2009–2018 ja Kunal Sen (Manchesterin yliopisto) 2019–

Hallituksen suomalaiset jäsenet

Pentti Kouri (New York University) 1985–1990; Pekka Korpinen (Helsingin kaupunki)

1991–1994, Antti Tanskanen (Jyväskylän yliopisto) 1994–1996, Jukka Pekkarinen

(Palkansaajien tutkimuslaitos) 1996–2003, Martti Hetemäki (valtiovarainministeriö)

2004–2011, Pasi Hellman (Nordic Development Fund) 2012–2013, Kristiina

Kuvaja-Xanthopoulos (ulkoasiainministeriö) 2014–

<https://www.wider.unu.edu/>

lahjoitusrahastoon. Ulkoministeri Paavo Väyrynen ja YK:n yliopiston rehtori Soedjatmoko allekirjoittivat sopimuksen ja yhteistyöpöytäkirjan 4. helmikuuta 1984.

WIDER instituutti on toiminut Suomessa 33 vuotta. Kymmenen viime vuoden ajan sen toimintaa on johtanut Kööpenhaminan yliopiston kehitystaloustieteen professori, tanskalainen Finn Tarp. Laitoksen toiminta on hänen johdolla kehittänyt vakuuttavasti. Rahoituspohja on laajentunut, tutkijaverkosto kasvanut ja tutkimustuotoksen määrä ja laatu ovat jatkaneet parantumistaan (kehikko 1).

Koska Finn Tarpin toinen kausi on pian päättymässä, halusimme keskustella hänen kanssaan siitä, mitä instituutti tekee ja mitä se on saanut aikaan. Tämä haastattelu toteutettiin Helsingissä 23.1.2018. Pari viikkoa myöhemmin YK:n yliopisto ilmoitti, että WIDER instituuttiin on valittu uusi johtaja. Vuoden 2019 alussa Manchesterin yliopiston kehitystaloustieteen professori Kunal Sen ottaa instituutin johtoonsa.

1. WIDER instituutin tunnettuus Suomessa

AS: Vaikka instituutin kotipaikka on Suomessa, täällä instituuttia ei tunneta kovin hyvin. Se näkyy vain harvakseltaan mediassa, eikä ole tunnettu myöskään suomalaisten taloustieteilijöiden keskuudessa. Mistä tämä johtuu? Onko kysymys tarjonnasta vai kysynnästä?

FT: Ensiksi haluaisin ilmaista kiitollisuuteni tästä haastattelusta. Kuten mainitsitte, olen ollut WIDER instituutin johtaja vuodesta 2009. Olen selkeästi ilmaissut käsitykseni, että vaikka olemme osa YK:ta ja globaali instituutti, olemme hyvin kiitollisia isäntämaallemme Suomelle,

joka on kohdellut meitä erittäin hyvin. Siksi koemme olevan intresseissämme ja velvollisuutemme tehdä yhteistyötä kaikkien kiinnostuneiden suomalaisten tahojen kanssa. Emme kuitenkaan ole suomalainen instituutti, mutta en muistaakseni ole koskaan sanonut ei yhteenkään kutsuun keskustella tekemästämme työstä tai yhteistyöstä jaettujen päämäärien saavuttamiseksi.

Totta kai teemme työtä kiinnostuksen lisäämiseksi kehitystaloustiedettä kohtaan myös suomalaisten taloustieteilijöiden keskuudessa. Tämä ei kuitenkaan ole erityisesti suomalainen ongelma. Kun tulin takaisin Tanskaan pitkän kenttätyöjakson jälkeen 1980-luvun lopussa, tanskalaiset taloustieteilijät eivät tutkineet kehityskysymyksiä. Niistä olivat kiinnostuneita sosiologit ja politiikan tutkijat, eivät ekonomistit.

Minut palkattiin Kööpenhaminan yliopistoon kehitystaloustieteen apulaisprofessoriksi, alani ainoaksi edustajaksi. Muistan ensimmäisen lounaan ja henkilökuntakokouksen. Istuin tuolloin tunnetun amerikkalaisen professorin vieressä. Hän kysyi minulta, mitä olen tulossa tekemään tiedekunnassa. Kerroin, että minua oli pyydetty käynnistämään kehitystaloustieteen tutkimuslinja. Hän katsoi minua kummasti ja sanoi: "Etkö ole kuullut, että kehitystaloustiede on kuollut."

Tämä oli tuolloin vallalla ollut näkemys, mutta mielestäni ongelma on jatkunut tähän päivään. Taloustieteilijät ylenkatsovat meitä kehitystaloustieteilijöitä, mutta myös muilla kehityskysymyksiin perehtyneillä akateemisilla tutkijoilla on taipumus väheksyä työtämme. Tämä ei tietenkään ole ideaali tilanne. Olen koko urani ajan yrittänyt vakuuttaa kehitystutkijoita siitä, että taloustieteilijöillä on tärkeä rooli kehitysmaiden olojen parantamisessa. Tällä en tarkoita sitä, että taloustieteilijöillä

olisi oikeus suhtautua imperialistisesti muita tieteenaloja edustaviin kehitystutkijoihin.

Kaikilla tieteenaloilla on roolinsa, mutta myös taloustieteilijöiden olisi hyvä ottaa aktiivisesti osaa. Tämä oli yksi niistä syistä, miksi alun perin päätin hakea WIDER instituutin johtajan paikkaa. Tunsin, että pystyisin vaikuttamaan korkeammalla tasolla kuin Kööpenhaminan yliopistossa. Taloustieteilijöiden kiinnostuksen puute ei todellakaan ole vain Suomen ongelma.

Asialle on mahdollista tehdä jotain. Jukka Pirttilän kytkentä instituuttiin on hyvä esimerkki.² On selvää, että voisimme tehdä kohdennettuja toimia suomalaisten akateemisten toimijoiden kanssa, mutta tällaiset projektit lähtisivät parhaiten eteenpäin, jos suomalaiset tutkijat olisivat itse aloitteellisia. Olisiko se mahdollista esimerkiksi yhteistyössä uuden Helsinki Graduate School of Economics:in kanssa? Voisivatko he palkata kehitystaloustieteen tutkijoita? Tietyt strategiset päätökset voisivat auttaa tilannetta. Paljon riippuu siitä, ovatko suomalaiset taloustieteilijät kiinnostuneita.

2. Missio, hallinto, rahoitus

Instituutti perustettiin yli 30 vuotta sitten. Voititteko lyhyesti kertoa mikä WIDER instituutti on? Mitä se tekee?

Ehkä on parasta aloittaa tarinan alusta. YK:n yliopisto aloitti toimintansa vuonna 1975 eli 10 vuotta ennen kuin instituutti perustettiin. Pääsihteeri U Thantien mielestä YK:n päätöksentekoon tarvittiin lisää akateemista tutkimuspa-

nosta. Hän halusi saada globaalien tiedemaailman mukaan kehittämään YK:n toimintaa.

Kymmenen vuotta myöhemmin, 1980-luvun puolivälissä, kehitystutkimuksen ja kehitystaloustieteen piirissä käytiin kiivaita keskusteluja. 1980-lukuhän muistetaan nopean liberaalisoinnin aikakautena. Margaret Thatcher ja Ronald Reagan olivat vallassa, ja kehitystutkimuksessa käytiin paljon keskustelua eri paradigmojen välillä.

WIDER instituutti perustettiin tuolloin YK:n yliopiston ensimmäisenä koulutus- ja tutkimuslaitoksena. Haluan korostaa, että vaikka nimessämme esiintyy sana ”yliopisto”, emme ole tavallinen yliopisto. Enemmänkin instituutti on kehitystaloustieteen tutkimuksen ja politiikan ajatushautomo. Teemme tutkimusta suurista kehityskysymyksistä. Alussa tutkimusteemat, kuten kehitysmaiden vakauttamis- ja rakennemuutosohjelmat, nälänhätä ja ravitsemus, olivat todella isoja aiheita. Mukana oli monia suuria nimiä, kuten Amartya Sen. Tämä edesauttoi instituutin sijoittumiseen Suomeen. Se ei alun pitäen ollut itsestään selvää. Muun muassa Hollanti olisi halunnut isäntämaaksi, ja jopa Oxfordin yliopisto oli kiinnostunut. Suomi esitti parhaimman suunnitelman.

Instituutin tehtävä on löytää kunakin aikana globaaliin kehitykseen liittyvät kriittiset kysymykset. Mandaattimme keskittyy kehitysmaiden tutkimiseen. Emme esimerkiksi tutki eriarvoisuutta Britanniassa, mutta Intiassa valitsevaa eriarvoisuutta voimme tutkia. Itseasiassa meillä on juuri meneillään Intian eriarvoisuuden syitä ja olemusta kartoittava tutkimusprojekti. On tärkeää ymmärtää, että tutkimusaiheemme muuttuvat sitä mukaa, kun ymmärryksemme suurimmista kehityshaasteista syvenee. Valintoihimme toki vaikuttaa myös se,

² Tampereen yliopiston professori Jukka Pirttilä on WIDERin Senior Non-Resident Research Fellow.

miten omat sidosryhmämme priorisoivat eri tutkimusaiheita.

Mikä on WIDER instituutin missio?

Olennaisimmalta osaltaan missiomme on tuottaa ja viestiä kehitystutkimusta kehitysmaiden ja kehittyneiden maiden päätöksentekijöiden tarpeisiin. Tarjoamme tutkimusta, jota päättäjät voivat käyttää päätöksenteon apuna ja samalla kartutamme tutkimustietoa. Roolimme ei siis ole pelkästään tuottaa tutkimusta. Tietenkin kaikki alkaa tutkimuksesta, mutta sen jälkeen tutkimustulokset on pantava toimeen eli ne on saatava tutkijoille, vaikuttajille ja päättäjille käyttöön.

Tutkimus on toisin sanoen toimintakeskeistä. Se ei tarkoita sitä, että emme lainkaan julkaise teoreettisia ja käsitteellisiä tutkimuksia, jotka eivät ole välittömästi sovellettavissa, mutta usein niihinkin liittyy kuitenkin jokin soveltava ulottuvuus.

Miten WIDER instituutin hallinto on järjestetty?

Ensimmäinen merkittävä asia on, että WIDER instituutti on tosiaan YK:n yliopiston instituutti, joten minun esimieheni on yliopiston rehtori ja hän puolestaan raportoi YK:n pääsihteerille. Instituutin johtokunta (*Academic Advisory Board*) koostuu hyvin tunnetuista kehitystalous-tieteen tutkijoista. Tällä hetkellä sitä johtaa professori Ravi Kanbur Cornellin yliopistosta. Kehitystutkimuksen oppikirjoista on vaikea löytää viittauksia sellaisiin senioritason asiantuntijoihin, jotka eivät jossakin vaiheessa olisi toimineet instituutin akateemisen johtokunnan jäsenenä.

Koska olemme osa YK:n yliopistoa, raportimme myös sitä valvovalle neuvostolle (*UNU*

Council). Nykyään YK:n yliopistolla on 14 tutkimusinstituuttia ympäri maailmaa. WIDER instituutti on perinteisesti nähty organisaation kruununjalokivenä, mutta me emme tee asiasta suurta numeroa, koska emme halua verrata itseämme rinnakkaislaitoksiimme. Yritämme teoillamme ja tuloksillamme kuitenkin osoittaa olevamme tämän maineemme veroisia.

Entä rahoitus?

Kun instituutti perustettiin, sille muodostettiin lahjoitusrahasto (*endowment fund*). Suurimmat lahjoittajat olivat Suomi ja Ruotsi; Japani ja Intia olivat mukana pienemmällä summalla. Lahjoitusrahaston kooksi tuli noin 50 miljoonaa dollaria. Tämä pääoma siirrettiin YK:n yliopiston rahoitukseen, josta WIDER instituutille siirretään vuosittain omalle lahjoitusrahasto-osuudelle kertynyt tuotto. Tämä lahjoitusrahastoon perustuva tulo (*endowment income*) kattaa tänä päivänä noin 20 prosenttia vuosibudjetistamme.

Lisäksi saamme säännöllisesti niin sanottua ydinrahoitusta (*core contributions*) Suomesta (ulkoministeriö), Ruotsista (Sida) ja Iso-Britanniasta (DFID). Ydinrahoitus tarkoittaa rahaa, jonka nämä organisaatiot antavat meille strategista työohjelmaamme vastaan. Toisin sanoen me teemme ehdotuksen työohjelmaksi ja he päättävät, ovatko he valmiita sitä tukemaan. Lisäksi meillä on ohjelmarahoitusta (*special programme contributions*). Se tarkoittaa, että tietyille tutkimusohjelmille hankitaan erikseen rahoitusta eri tahoilta. Ydinrahoitusta voi verrata budjettitukeen ja ohjelmarahoitusta projektitukeen.

Voin todeta, että vuoteen 2008 asti lahjoitusrahaston tuotot muodostivat suurimman osan instituutin tuloista. Sen lisäksi oli joitakin muita tuloja. Suurimmaksi osaksi tutkimusoh-

jelmien suunnittelu perustui kuitenkin siihen, mihin lahjoitusrahaston tuotot kohdistetaan ja parhaiten käytetään. Lisäykset ohjelmaan olivat enemmän tai vähemmän ad hoc.

Tämä muuttui, kun aloitin instituutin johtajana. Arvioni oli, että instituutista oli tulossa liian pieni. Uskoin, että tutkimuksen tekeminen vaatii riittävää mittakaavaa, jota instituutilla siinä vaiheessa ei ollut tarjottavissa. Kahdeksan viime vuoden aikana WIDER instituutin tulot ovat kolminkertaistuneet.

Vuoden 2009 jälkeen lähtien rahoitusrakenne on olennaisesti muuttunut. Lahjoitusrahaston tuotot ovat edelleen tärkeä osa, mutta ne muodostavat enää vain 20 prosenttia budjetista. Lopusta noin puolet on ydinrahoitusta (40 %) ja toinen puolet projektirahoitusta (40 %). Uutta on tämä ydinrahoitus, jota aikaisemmin kutsuin budjettitueksi, jota saamme Suomesta, Ruotsista ja Iso-Britanniasta.

Ydin- ja projektirahoitus on kohdistettu suurin tutkimusohjelmiin Etelä-Afrikassa, Mosambikissa, Tansaniassa, Vietnamin ja Myanmarissa. Projektirahoitus on tehnyt mahdolliseksi sen, että WIDER instituutti on ryhtynyt toteuttamaan tällaisia maakohtaisia tutkimusohjelmia. Samalla se on kasvattanut tutkimusprojektien mittakaavaa.

Eikö Tanska ole mukana?

Tanska vetäytyi viime vuoden alussa. Tämä on tietenkin minulle melko kiusallinen asia, koska olen tanskalainen, mutta se johtuu Tanskan poliittisesta tilanteesta. Instituutti saa kuitenkin tanskalaista rahoitusta esimerkiksi Mosambik-projektiimme. Sama tilanne on Norjan kanssa. He eivät tue tutkimusohjelmaamme yleisesti, mutta saamme tukea NORAD:lta Mosambikin projektiin. Minulle on ollut yllätys, että norjalai-

set eivät ole halunneet vielä palata. Tanskan ja Norjan tapaukset osoittavat, että pohjoismainen ajattelu ei selvästikään ole ulottunut instituutin tukemiseen. Suomi ja Ruotsi ovat tukeneet instituuttia kaikki nämä vuodet, mutta olisi selkeästi vahvuus, jos kaikki Pohjoismaat olisivat mukana. Olemme juuri aloittamassa keskustelut Suomen, Ruotsin ja Iso-Britannian kanssa uudesta rahoituskierrroksesta.

3. Mitä WIDER instituutti on saanut aikaan?

Te tulitte instituutin johtajaksi vuonna 2009. Olen ymmärtänyt, että olette jäämässä pois tämän vuoden lopussa. Näin teistä tulee instituutin pisimpään palvelut johtaja.

Kun aloitin instituutin johtajana, olin jo melko vanha, joten minut nimitettiin tietyillä erityisehdoilla. Minulle annettiin ensiksi neljän vuoden toimikausi. Toinen kausi määriteltiin nykyisen vuosille 2014–2018 hyväksytyyn työohjelman loppuun saakka. Siksi palvelen yhteensä yhdeksän vuotta ja neljä kuukautta, kun vakiintunut standardi on neljä plus neljä vuotta.

Kun katsotaan taaksepäin, miten arvioisitte instituutin aikaansaannoksia 30 vuoden aikana?

Uskon, että WIDER instituutti on vaikuttanut todella merkittävästi kehitystutkimukseen monien vuosien ajan. Kahdeksan viime vuoden aikana olemme voineet tehdä työtämme huomattavasti suuremmassa mittakaavassa kuin aikaisemmin. Kun katson verkkosivujamme, olen todella hämmästynyt: 200 kirjaa, 70 tieteellisen aikakauskirjan erikoisnumeroa, 2 500 tutkimusraporttia WIDER Working Papers -sarjassa, 700 vertaisarvioitua tutkimusartikkelia ja 2 000 lu-

kua kokoomateoksissa. Joku voisi sanoa, että kyse ei ole määrästä vaan laadusta. Näin onkin. Aikakauskirjojen, joissa tutkimustuloksiamme on julkaistu, vaikutuskerroin (*impact factor*) on keskimäärin ottaen erittäin korkea taloustieteessä. Akateemisten kriteerien perusteella olemme siis menestyneet varsin hyvin.

Puhuimme aikaisemmin siitä, että emme ole tarpeeksi tunnettuja suomalaisten taloustieteilijöiden keskuudessa. Siinä mielessä se on yllättävää, että olen itse globaalin RePEc-luokittelun mukaan toiseksi korkeimmalle sijoittunut pohjoismainen taloustieteilijä, ei vain kehitystaloustieteen vaan koko taloustieteen alalla.

Uskon, että aikaansaannoksemme ovat tunnetummat kehitysmaissa. Teemme töitä tietyissä maissa, joissa meillä on ollut merkittävä vaikutus hallitusten päätöksentekoon. Teemme yhteistyötä esimerkiksi Etelä-Afrikan kanssa. Miksi meni niin kauan ennen kuin Etelä-Afrikan luottoluokitusta alennettiin? Me autoimme edellistä valtiovarainministeriä siinä, miten hänen tulisi toimia suhteessa kansainvälisiin rahoitusmarkkinoihin. Lopulta heidän luottoluokituksensa aleni poliittisista syistä. Tällä hetkellä olemme toteuttamassa miljoonien dollarien hanketta Etelä-Afrikan valtiovarainministeriön kanssa. Odotamme työn jatkumista uuden hallituksen kanssa. Potentiaalisesti meillä voi olla erittäin merkittävä vaikutus siihen, miten finanssi- ja rahapolitiikkaa hallinnoidaan Etelä-Afrikassa.

Vietnamissa olemme työskennelleet useiden vuosien ajan maaseutukysymysten parissa. Olemme esimerkiksi osallistuneet työhön, joka on auttanut viemään läpi Vietnamin viimeisimmän maaudistuksen, jossa on pyritty ratkaisemaan maanvuokraukseen liittyneet ongelmat. Mosambikissa työskentelemme köyhyy-

den vähentämiseen liittyvien kysymysten parissa. Teemme kehitysmaissa paljon muutakin työtä kuin akateemista tutkimusta. Työmme tapahtuu tutkimuksen ja politiikan rajapinnassa, mikä on mielestäni tärkeää.

Järjestämme vuosittain kaksi suurta konferenssia. Helsingin konferenssiin saamme tavalisesti 400–500 osallistujaa, monet aivan kansainväliseltä huipulta. Tämä osoittaa, että pyrimme olemaan Suomelle hyviä lähettiläitä. Olemme myös kehittäneet WIDER instituutin kansainvälisten asiantuntijoiden verkostoa. Meillä on nyt jonkinlainen sopimussuhde noin 400 tutkijan kanssa eri puolilla maailmaa ja toimimme läheisessä yhteistyössä 60 instituution kanssa amerikkalaisista huippuluokan yliopistoista paikallisiin ajatushautomoihin Vietnamissa, Mosambikissa, Ghanassa ja monessa muussa maassa. Mielestäni tämä on merkittävä saavutus. Välitämme kerryttämäämme tietoa jatkuvasti YK:n jäsenvaltioille, itse YK:lle ja sen eri prosesseihin.

4. Mistä oma kiinnostuksenne kehitystutkimukseen syntyi?

Vilkaisin ansioluetteloanne, joka on todella vaikuttava. Aloittitte opintonne Kööpenhaminan yliopistossa ja teitte jatko-opintoja Illinoisin yliopistossa. 1970-luvun lopulla jäitte akateemisen maailman ja teitte FAO:n asiantuntijana kenttätöitä Afrikassa, enimmäkseen Mosambikissa, yli kymmenen vuoden ajan. 1980-luvun alussa palasitte Kööpenhaminan yliopistoon kehitystaloustieteen professorina. Mikä herätti kiinnostuksenne kehitystaloustieteeseen? Mitä Afrika opetti teille?

Olin kiinnostunut kehityskysymyksistä jo ennen opintojani. Kööpenhaminan yliopistossa

minulla ei ollut mahdollisuutta opiskella kehityskysymyksiä, koska kursseja ei ollut. Juuri kun olin päässyt opinoissani siihen vaiheeseen, että olisin voinut ottaa aihealueen kursseja, alan ainut professori, Mogens Boserup, kuoli. Boserup kuului 1940- ja 1950-luvun varhaisten kehitystaloustieteilijöiden ryhmään. Hänen vaimonsa oli Ester Boserup, joka oli kansainvälisesti tunnettu maatalousteknologian asiantuntija. Myöhemmin tein jatko-opintoja Yhdysvalloissa, missä suoritin kehitystaloustieteen kurssit. Vuonna 1977 hyväksytyt opinnäytteeni käsitteli kehitysmaiden kasvua ja tulonjakoa.

Nyt kerron hyvin henkilökohtaisen asian. Olen enimmäkseen seurannut vaimoani. Ensimmäinen kerta, jolloin en tehnyt niin, oli se kerta, kun päätin hakea instituutin johtajan paikkaa.

Menin Afrikkaan siksi, että vaimoni oli saanut työpaikan Swazimaasta. Vaimoni on sementiteknologian asiantuntija ja on sittemmin vastannut Tanskan siemenpalvelusta. Sitten hän sai työpaikan Mosambikista. Seurasin vaimoani Afrikkaan, mutta olin niin onnekas, että minulle tarjottiin siellä työtä FAO:n projekteissa. Ammatillisessa mielessä pidän itseäni hyvin onnekkaana, koska sain kymmenen vuoden kokemuksen Afrikasta. Käytännön kenttätö ja tutustuminen Afrikan kehitysongelmiin sai nuoren professionaalin kiinnostumaan kehityskysymyksistä todella vakavasti.

Tein opinnäytetyöni kehitysmaiden kasvusta ja tulonjaosta vuonna 1977. Ansioluettelostani voi lukea, että olen koko ajan työskennellyt näiden kysymysten parissa. Opinnäytteeni palkittiin vuoden 1978 parhaana taloustieteen opinnäytteenä Tanskassa. Se osoittaa sen, että minua pidettiin silloin lupaavana ekonomistina. Sitten hävisin kymmeneksi vuodeksi tekemään kenttätöitä kehitysmaissa, mutta siitä

huolimatta minut kutsuttiin takaisin Kööpenhaminan yliopiston taloustieteen laitokselle vuonna 1988.

Olimme Afrikassa paljon pitempään kuin alun pitäen olimme suunnitelleet. Mosambikissa sain hyvin vastuullisia tehtäviä ja halusin käyttää tilaisuuden oppiakseni mahdollisimman paljon. Koko ajan ajattelimme palata takaisin Tanskaan. Lopulta palasimme, ja sen jälkeen työskentelin kehitystaloustieteen professorina Kööpenhaminan yliopiston taloustieteen laitoksella 12 vuotta. Sitten menin kolmeksi vuodeksi Vietnamiin, missä toimin vierailijana professorina Hanoi yliopistossa. Jälleen kerran syynä oli se, että vaimoni oli saanut työpaikan Vietnamissa. Sitten vuonna 2009 minusta tuli WIDER instituutin johtaja.

Jatkan edelleen osa-aikaisesti professorina Kööpenhaminan yliopistossa, mutta käytännössä olen 95-prosenttisesti instituutin johtaja ja vain 5-prosenttisesti professori. Koordinoin kehitystaloustieteen opetusta ja ohjaan joitakin tutkimusprojekteja ja muutamia väitöskirjatutkijoita. Opetusta viiteen prosenttiin ei mahdu lainkaan.

Mitä Afrikka opetti minulle? Sen olen kerhtonut vuonna 1993 ilmestyneessä kirjassani (Tarp 1993).

5. Globaali kriisi ja kehitysmaat

Aloititte WIDER instituutin johtajana keskellä globaalia finanssikriisiä ja syvää taantumaa. Miten tämä tilanne vaikutti instituutin toimintaan?

FT: Tiesin alkuvuodesta 2009, että minut oli valittu instituutin johtajaksi ja keskustelin silloin paljon muutamien hyvien kollegoitteni kanssa tästä asiasta. Laadimme työohjelman

Kehikko 2



Finn Tarp lyhyesti

1975–1978 Opettaja ja tutkimusassistentti,
Kööpenhaminan yliopisto

1978–1988 Asiantuntijatehtäviä (FAO)
Swazimaassa ja Mosambikissa

1988–2002 Kehitystaloustieteen apulaisprofessori,
Kööpenhaminan yliopisto

2000–2002 Vieraileva professori,
National Economics University (NEU), Hanoi

2002– Kehitystaloustieteen professori,
Kööpenhaminan yliopisto

2009–2018 Johtaja, UNU-WIDER, Helsinki

99 vertaisarvioitua julkaisua tieteellisissä aikakauskirjoissa,
5 kirjaa, 19 toimitettua koomateosta, 55 lukua kokoomateoksissa
ja suuri määrä työpapereita ja raportteja.

<http://www.economics.ku.dk/staff/vip/?pure=en/persons/71530>

<https://www.wider.unu.edu/expert/finn-tarp>

Triple Crisis, joka keskittyi tutkimaan ruoka-
kriisiä, finanssikriisiä ja ilmastonmuutosta (*Fi-
nance, Food and Climate Change*). Ohjelman
tarkoituksena oli yrittää löytää tapoja, joilla
valtiot voivat vastata joihinkin näistä kriiseistä.
Tutkimme, mitä ruokakriisi merkitsi ja miten
sitä voisi käsitellä. Osoitimme muun muassa
sen, miten kehitysmaiden hallitukset eivät itse
asiassa kohdistaneet toimiaan köyhyyden pois-
tamiseen vaan urbaanien alueiden ongelmien
ratkaisemiseksi.

Ilmastonmuutosta tutkimme innovatiivises-
ti yhdessä ilmastotutkijoiden kanssa. Tämän

työn tuloksena liitimme globaalin ilmastomal-
linnuksen kansalliseen mallinnukseen, mitä ei
ollut aikaisemmin tehty. Meidän oli yhdistet-
ävä maailmanlaajuinen mallinnus ja ymmär-
rys kansallisiin ja paikallisiin biofysiisiin olo-
suhteisiin. Meillä on useita julkaisuja tästä
teemasta.

Yhden esimerkin voisin mainita. Yleisen
käsityksen mukaan suurin ilmastomuutoksen
aiheuttama ongelma Vietnamille on se, että
vedenpinnan nousu vaikuttaa negatiivisesti
maatalouteen. Ongelma ei kuitenkaan ole tä-
mä. Vietnamilaiset ovat satoja vuosia kävelleet

vedessä. Itse asiassa suurin taloudellinen ongelma syntyy siitä, että säätilan vaihteluiden voimistuessa vesi työntyy jokia pitkin ylöspäin, mikä tuhoaa kaupunkialueiden infrastruktuuria. Jos Vietnam jatkaa nykyistä kehityssuuntaansa, maatalous supistuu hyvin pieneksi sektoriksi seuraavan 20–30 vuoden aikana. Suurin ilmastokysymys Vietnamin ei suinkaan ole nykyinen maatalous, vaikka monet näkevät asian tällä tavoin. Ymmärrän hyvin, että maatalouden ongelmista on helppo puhua ja että nykyiset maanviljelijät voivat olla vedenpinnan noususta huolestuneita. Vedenpinnan nousun vauhti on kuitenkin niin hidas, että siinä ajassa Vietnam on muuttunut muuksi kuin maatalousmaaksi.

Finanssikriisin seurauksena aloimme tutkia globaalia rahoitusjärjestelmää. Tämä projekti kesti aika kauan. Projektiin osallistunut Jose Antonio Ocampo julkaisi äskettäin kirjan kansainvälisestä (epä)rahoitusjärjestelmästä (Ocampo 2017).

Tässä teemassa teimme myös paljon tutkimusta kehitysavusta. Vuosien 2010–2013 välillä meillä oli erittäin merkittävä kehitysapua analysoiva tutkimusohjelma.³ Kehitysavussa jouduttiin reagoimaan kansainväliseen finanssikriisiin, joka vaikutti kehitysmaihin suuntautuneisiin rahoitusvirtoihin. Kehitysapu oli silloin, ja on joillekin maille edelleen, tärkeä rahoitusvirta.

Vuonna 2013 aloimme keskustella seuraavista suurista kehityskysymyksistä. Lopputulemana oli nykyinen tutkimusohjelmamme vuosille 2014–2018. *Tämä Triple Challenge* -nimellä kulkeva työohjelma keskittyy kolmeen teemaan, rakenteellinen muutos, inklusiivisuus ja

kestävyys (*Transformation, Inclusion and Sustainability*). Tästä ohjelmasta olen ylpeä, sillä se ennakoii monia niistä prioriteeteista, jotka sittemmin otettiin mukaan YK:n kestävän kehityksen ohjelmaan. Näitä kysymyksiä olemme tutkineet ja etsineet niihin vastauksia.

6. Rakenteellinen muutos, inklusiivisuus ja kestävyys

Voisitteko hieman avata näiden kolmen kehityshaasteen sisältöä ja sitä, miten ne riippuvat toinen toisistaan? Nyt kun ohjelmakauden viimeinen vuosi on alkanut, on varmaan mahdollista kertoa siitä, miten hyvin ohjelman tavoitteet ollaan saavuttamassa.

Rakenteellinen muutos Afrikan maissa ei etene siten kuin perinteiset mallit olettavat. Perinteisten mallien mukaan on olemassa köyhä ja alhaisen tuottavuuden maataloussektori ja korkeamman tuottavuuden teollisuussektori. Kehitystä tapahtuu kun ihmiset siirtyvät maataloudesta teollisuuteen. Näin ei kuitenkaan tapahdu.

Se, mitä tapahtuu, on että ihmiset lähtevät maataloudesta ja siirtyvät alhaisen tuottavuuden palvelualoille. Siten rakenteellisen muutoksen aikaansaama tuottavuuden kasvu ei toteudu niin sujuvasti kuin toivoisimme. Tällainen muutos ei myöskään saa aikaan merkittävää työllisyyden kasvua.

En sano, etteikö rakenteellista muutosta lainkaan tapahtuisi, mutta se ei ole yhtä sujuvaa ja nopeaa kuin vastaava rakennemuutos aikanaan oli esimerkiksi Suomessa. Suomessahan tuottavuus nousi, kun väestö vähitellen siirtyi alhaisen tuottavuuden maataloudesta kaupunkeihin, teollisuuteen ja muille toimialoille.

³ *Recom – Research and communication on Foreign Aid, recom.wider.unu.edu.*

Kaakkois-Aasiassa tilanne on toisenlainen kuin Afrikassa. Siellä on ollut parempi tasapaino siinä mielessä, että maatalouden kehitys on jatkunut, vaikka työvoimaa on siirtynyt sieltä pois. Sen sijaan Afrikassa maatalous ei ole kehittynyt toivotulla tavalla. Yksi syy tähän on se, että Afrikka mantereena on niin valtavan suuri. Ekologiset olosuhteet mantereen eri osissa ovat hyvin erilaiset verrattuna Kaakkois-Aasiaan. Jos Kaakkois-Aasiassa onnistutaan jalostamaan siemeniä, joiden satoisuus on korkea, niitä voidaan käyttää koko alueella. Afrikassa tämä ei ole mahdollista, koska ekologisten eroavaisuuksien vuoksi maatalous tarvitsee erilaisia siemeniä mantereen eri osissa.

Rakenteellinen muutos kehitysmaissa edellyttää, että myös kehittyneissä maissa toteutetaan sellaisia rakenteellisia muutoksia, jotka edistävät kestävästä kehitystä.

Työohjelman toinen pilari, inklusiivisuus eli mukaan ottaminen, tarkoittaa sitä, että keskitämme eriarvoisuuden ja sen syiden tutkimiseen. Pidämme muun muassa yllä tietokantaa *World Income Inequality Database* (WIID), jonka avulla kuka hyvänsä voi tutkia globaalia eriarvoisuutta.⁴

Valitsimme tutkimusohjelmamme yhdeksi teemaksi inklusion, koska se on laajempi käsite kuin eriarvoisuus. Kysymys on sellaisista asioista kuin marginalisoituminen, diskriminaatio ja muut vastaavanlaiset kehityspiirteet, jotka eivät normaalisti nouse esiin silloin, kun tutkitaan pelkästään eriarvoisuutta. Yksi iso kysymys on se, että kehitysmaissa naisten mahdollisuudet päästä mukaan vaikuttamisen prosesseihin ovat heikot. Sama koskee myös etnisiä vähemmistöjä.

Tutkimusohjelman kolmas osa, kestävä kehitys, perustuu aiempaan tutkimukseemme ilmastonmuutoksen vaikutuksista. On aivan selvää, että maailman on päästävä ulos korkeaan energiankäyttöön ja suuriin hiilidioksidipäästöihin perustuvasta kehitysmallista kestävämmälle uralle. Yritämme auttaa kehitysmaita löytämään keinoja energiankäytön tehostamiseksi ja päästöjen vähentämiseksi.

Saimme äskettäin valmiiksi kokoomateoksen, joka käsittelee vihreään energiaan siirtymisen poliittista taloustiedettä (Arent ym. 2017). Siitä käy ilmi, että teknisen ratkaisun löytäminen on eri asia kuin saada aikaan poliittiset päätökset ratkaisun käyttöönottamiseksi. Hiilen käytön jatkamiseen on monissa maissa edelleen vahvoja poliittisia kannustimia.

Onko tällä jotain tekemistä monikansallisten yhtiöiden tai kiinalaisten suorien sijoitusten kanssa?

On hyvin selvää, että kun tänä päivänä puhutaan kestävästä kehityksestä, kiinnitetään huomiota siihen, mistä teknologia tulee ja miten se implementoidaan. Kiinalaiset ovat itse asiassa hämmästyttävän innovatiivisia. Kiinasta on tulossa johtava maa pyrkimyksissä vähentää energian kulutusta ja hiilidioksidipäästöjä. Lännen olisi aika herätä ja nähdä, mitä on tapahtumassa.

Me instituutissa emme ole toistaiseksi vinkkaan paljon tutkineet Kiinan suoria sijoituksia Afrikassa, mutta olemme keskustelleet siitä, pitäisikö sitä tutkia enemmän. Kiinalaisten läsnäolosta Afrikassa on paljon väärinkäsityksiä. Joitakin maita lukuun ottamatta kiinalaisten investoinnit luonnonvarasektoriin eivät kokonaisuudessaan ole hirveän merkittäviä.

⁴ <https://www.wider.unu.edu/project/wiid-world-income-inequality-database>

7. Uusia haasteita

Millaisia uusia haasteita olette tunnistaneet? Esimerkiksi mikä merkitys on ilmastonmuutoksella, muuttoliikkeellä ja terrorismilla ja mikä on näiden välinen yhteys? Voiko kehitysavulla vastata näihin haasteisiin?

Kuten edellä jo kerroin, WIDER instituutti on tehnyt tutkimusta ilmastonmuutoksen vaikutuksista. Muuttoliikkeestä järjestimme äskettäin Ghanassa ison konferenssin, johon osallistui 250 asiantuntijaa. Terrorismia emme ole tutkineet, koska keskitymme taloudellisen kehityksen tutkimiseen.

Ilmastonmuutos on jo otettu huomioon kehitysavun kohdentamisessa. Tänä päivänä suuri ja kasvava osa kehitysavusta on itse asiassa tukea ilmastonmuutoksen hidastamiseksi. Siitä on tavallaan tullut ongelmakin. Hiilidioksidipäästöt ovat usein nimenomaan isoja kysymyksiä keskusteluissa maissa, joihin ilmastonmuutoksen vuoksi on suuntautunut entistä suurempi osuus kansainvälisestä kehitysavusta. Voidaan kysyä, onko juuri tämä kehitysavun tarkoitus.

Kun puhutaan muuttoliikkeestä tai terrorismista ja kehitysavusta, täytyy pitää mittasuhteet mielessä. Kehitysavun suuruusluokka on 140 miljardia dollaria vuodessa. Kun kehitysavun saajia on noin 5 miljardia, se tekee vain noin 25–30 dollaria henkeä kohti laskettuna. Meidän on oltava varovaisia, että emme uskottele, että kehitysapu voisi ratkaista kaikki ongelmat. Kehitysapuvirta on loppujen lopuksi varsin pieni. Katsoin juuri tilastoista, että EU-maiden kansalaiset käyttävät 33 miljardia dollaria vuodessa lemmikkieläintuotteiden ostamiseen. Kansainvälinen kehitysapu kokonaisuudessaan on vain viisi kertaa niin suuri kuin eurooppalaisten kulutus lemmikkieläimiin.

Kehitysavulla ei ratkaista kaikkia ongelmia. Meidän täytyy olla realisteja. Taloudelliset tekijät eivät ole perimmäinen syy niihin pakolaisvirtoihin, joita olemme viime vuosina nähneet muun muassa Syyriasta, vaan syyt ovat poliittisia. Ne ovat seurausta turvallisuustilanteen muuttumisesta ja vastakkainasettelujen lisääntymisestä.

Eikö ilmastonmuutos aiheuta muuttovirtoja, jolloin se on myös taloudellinen kysymys?

Tulevaisuudessa näin varmaankin on, mutta se ei tapahdu kymmenen seuraavan vuoden aikana. Joissakin tapauksissa voimme havaita tällaisen yhteyden, mutta ilmastonmuutoksen aiheuttamat suuret muuttoliikkeet tulevat tapahtumaan myöhemmin. Juuri siksi haluamme maiden kehittyvän, sillä mitä kehittyneempi maa on, sitä joustavammin se pystyy sopeutumaan ilmastonmuutokseen. Mielestäni paras tapa valmistautua ilmastonmuutoksen on painaa jalka kaasupolkimelle, jotta maat kehittyisivät mahdollisimman nopeasti. Näin voimme parhaiten vastustaa ilmastonmuutosta ja lieventää sen vaikutuksia.

Terrorismi on hyvin monimutkainen ongelma. Mielestäni sillä ei ole yksinkertaista yhteyttä talouskehitykseen. Pidän sitä enemmän poliittisena ja turvallisuuskysymyksenä kuin kehitysapukysymyksenä.

8. Kehitysavun hyödyllisyys

Muutammat tutkijat, kuten William Easterly ja Dambisa Moyo, ovat arvostelleet kehitysapua tehottomana ja jopa haitallisena. Easterly (2006) luonnehti kehitysapua utopistisena projektina ja esimerkkinä länsimaiden kolonialistisesta paternalismista. Moyon (2009) mukaan kehitysapu

luo tukiriippuvuutta ja saa aikaan korruptiota. Suomessa muun muassa Björn Wabroos on esittänyt samankaltaisia väitteitä. Tiedän, että olette joutunut vastaamaan tällaiseen arvosteluun lukemattomia kertoja. Mikä on vastauksenne tänä päivänä? Miten instituutti on tutkinut kehitysavun vaikuttavuutta?

FT: WIDER instituutti on tehnyt hyvin paljon työtä tämän kysymyksen selvittämiseksi. Kolmen vuoden aikana julkaisimme 250 työpapereita, joissa käänsimme jokaisen kiven saadaksemme vastauksia kysymykseen, edistääkö vai haittaako kehitysapu taloudellista kasvua. Meidän lisäksi vastausta kysymykseen oli hakemassa tutkijoita 60 maasta. Tämän erittäin laajan tutkimusponnistuksen tulema on, että he (Easterly ja Moyo) ovat väärässä. Vakavasti tehty empiirinen tutkimus ja data kehitysavun ja talouskasvun yhteydestä ei anna tukea väitteelle, että kehitysapu olisi kasvun kannalta haitallista. Päinvastoin, olemme nyt saaneet hyvin vahvan tilastollisesti merkitsevän vahvistuksen sille, että kehitysapu edistää saajamaiden taloudellista kasvua.

Kun taloudellinen analyysi on tehty tilastollisesti oikein, kehitysavulle saatu tuotto (sisäinen korko) on 40 viime vuoden aikana ollut yli 15 prosenttia vuodessa. Kymmenen viime vuoden aikana ei julkaistu yhtään ainuttakaan tutkimusta, jonka mukaan kehitysapu olisi ollut taloudellisen kasvun kannalta haitallista. Ei yhtään ainuttakaan. Nämä tulokset on nyt julkaistu arvostetuissa taloustieteen, politiikan tutkimuksen ja maantieteen aikakauskirjoissa, monitieteellisissä aikakauskirjoissa ja lukuisissa kokoomateoksissa. Tätä evidenssiä vasten on vaikea pitää kehitysavun arvostelijoiden argumentteja muuna kuin poliittisena kannanottona.

Tarina on hyvin yksinkertainen. Kehitysapu auttaa investointeja fyysiseen pääomaan, se kartuttaa inhimillistä pääomaa ja sen avulla voidaan vahvistaa instituutioita. Jokainen taloustieteilijä tietää, että nämä kolme elementtiä tarvitaan, jotta normaalit taloudelliset mallit alkavat toimia. Tämä ei tarkoita, että kehitysapu toimisi hyvin kaikissa tapauksissa. Samoin voidaan sanoa yksityisistä investoinneista, niistäkään kaikki eivät onnistu. Kukaan ei sano, että yksityiset investoinnit olisivat huono asia sen vuoksi, että jotkut yritykset menevät nurin epäonnistuneiden investointien vuoksi.

Vaikutusten mittaamiseen tarvitaan riittävästi aikaa ja riittävästi havaintoja. Viisitoista vuotta sitten pyysin neuvoa kollegaltani, Kööpenhaminan yliopiston taloustieteen professorilta Katarina Juseliukselta⁵. Kysyin häneltä, voisiko hän johtavana aikasarja-analyysin asiantuntijana auttaa minua selvittämään tilastollisesti, mikä on kehitysavun ja talouskasvun välinen yhteys. Hän sanoi, että aikaväli on liian lyhyt ja että täytyy odottaa ainakin kymmenen vuotta, että saadaan tarpeeksi havaintoja.

Kymmenen vuoden jälkeen otin häneen uudelleen yhteyttä ja sanoin “Katarina, nyt on tullut aika”. Hän sanoi “Niin, nyt on tullut aika”. Ryhdyimme tutkimaan kehitysavun ja talouskasvun välisiä yhteyksiä 36 afrikkalaisen maan aineistolla käyttämällä hyväksi vektoriautoregressiivisiä aikasarjamalleja. Tulokset osoittivat vahvasti sen, että kehitysapu ei ainakaan hidasta taloudellista kasvua (Juselius ym. 2011).

⁵ Katarina Juselius on ekonometriaan erikoistunut taloustieteen professori Kööpenhaminan yliopistossa. Juselius on suomalainen. Hän opiskeli Svenska Handelshögskolanissa ja väitteli siellä tohtoriksi vuonna 1983. Kööpenhaminaan hän muutti vuonna 1986.

En halua kuulostaa naivilta. Tietenkin tiedän, että kehitysavulla on rahoitettu monia täysin järjettömiä avustushankkeita. Esimerkkinä voi mainita Yhdysvaltojen antaman avun Mobutun johtamalle Kongon demokraattiselle tasavallalle. Siellä kehitysapua käytettiin kohteisiin, jotka eivät olleet missään mielessä taloudellisesti järkeviä. Tämä ei kuitenkaan saa häivyttää sitä tosiasiaa, että nykyään suurin osa kehitysavusta käytetään hyvinkin järkevällä tavalla.

Kehitysavulla aikaansaadun sijoituksen tuotto realisoituu yleensä hyvin pitkän ajan kuluttua. Esimerkiksi inhimilliseen pääomaan tehdyn sijoituksen tuotto tulee näkyviin vasta 20 vuoden kuluttua. Ennen kuin tämä näkyy tilastoissa, ehtii tapahtua paljon muuta. Kun nuori osallistuu koulutukseen, hänen työpanoksensa on poissa peltotöistä, mikä alentaa henkeä kohden laskettua bruttokansantuotetta tilapäisesti. Henkeä kohden laskettu bruttokansantuote supistuu myös silloin, kun onnistutaan pelastamaan yhden ihmisen elämä.

Koska kehitysaputoimenpiteet vaikuttavat 15–20 vuoden viiveellä, meillä alkaa vasta nyt olla aineistoja, jotka ovat riittävän pitkiä tilastollisen tutkimuksen hyödynnettäväksi. Toimenpiteet, jotka koskevat koulutusta tai terveyspalveluja, vaikuttavat pitkällä viiveellä.

Lisäksi mikrotason havainnoista on hyvin vaikea tehdä johtopäätöksiä, jotka olisivat käytökelpoisia makrotason keskusteluissa. Esimerkitapauksia ei voi yleistää. Kehitystalous-tieteessä tällaista ongelmaa kutsutaan mikro-makro -paradoksiksi (*micro-macro paradox*). Rehellisesti sanoen omat analyyttiset välineemme yksinkertaisesti eivät riitä tällaisten kysymysten käsittelyyn. Ekonomistien ammatikunta on toistuvasti tulkinut tilastollisen

merkitsevyyden puuttumisen evidenssiksi siitä, että vaikutusta ei lainkaan ole.

Näin ei kuitenkaan ole. On analyyttisesti väärin väittää, että tilastollisen merkitsevyyden puuttuminen tarkoittaisi, että kehystoimenpiteet olisivat merkityksettömiä. Kehitysavun vaikutuksia arvioivassa kirjallisuudessa tällainen johtopäätös on kuitenkin usein tehty. Kaikki ekonometrasta tutkimusta tehneet ymmärtävät hyvin, miten helposti empiirinen evidenssi voidaan kääntää tilastollisesti ei-merkitseväksi.

Kehitysapua käsittelevässä kirjallisuudessa tällainen keskustelu loppui kymmenisen vuotta sitten. Syynä siihen oli se, että evidenssiä oli kertynyt riittävästi. Enää ei voinut sanoa, että vaikutukset olisivat olleet tilastollisesti merkityksettömiä. Toisin sanoen aika on ollut niiden puolella, jotka ovat väittäneet kehitysavun olleen tehokasta. Nyt se voidaan osoittaa myös tilastollisesti.

Olemme analysoineet valtavan määrän kehitysavulla toteutettuja yksittäisiä hankkeita ja interventioita. Tämänkin evidenssin perusteella on selvää, että kehitysavulla ei voi ratkaista kaikkia ongelmia. Täytyy muistaa kehitysavun koko; 25–30 dollaria henkeä kohden ei auta kovin pitkälle. Se voi kuitenkin auttaa paljon, jos sen avulla päästään tielle, joka vie kehitystä strategisesti eteenpäin. Tämä tarkoittaa koulutusta, tutkimustiedon kartuttamista ja oikeiden politiikkatoimenpiteiden löytämistä.

Oma pitkäaikainen agendani on ollut auttaa ihmisiä suhtautumaan kehitysapuun rakentavalla tavalla. Kehitysapuun liittyy liian paljon vääränlaista retoriikkaa ja yksinkertaisesti väärään tietoon perustuvia väitteitä. On helppo muodostaa mielipiteitä, mutta mielipide ei korvaa evidenssiä.

9. Köyhyyden paradoksi

Kehitys edellyttää taloudellista kasvua. Kuitenkin monissa maissa instituutiot, valtarakenteet ja vallitseva eriarvoisuus saavat aikaan sen, että taloudellinen kasvu ei vähennä köyhyyttä. Kirjallisuudessa tätä kutsutaan köyhyyden paradoksiksi (poverty paradox). Miten suhtaudutte siihen?

Ensinnäkin on tärkeää muistuttaa siitä, että meillä ei ole esimerkkejä nopeasti kasvaneista maista, joissa köyhyys olisi samanaikaisesti lisääntynyt. Paradoksissa on enemmänkin kysymys suuresta varianssista. Joissakin maissa talouskasvu vähentää köyhyyttä hyvinkin paljon, joissain taas vähän tai ei lainkaan. Olemme voineet todeta köyhyyden vähenemisen Aasian maissa mutta emme niinkään Afrikan maissa. Köyhyys on vähentynyt enemmän tasa-arvoisissa yhteiskunnissa kuin maissa, joissa eriarvoisuus on suuri. Määritelmän mukaan juuri eriarvoisissa maissa kasvun hedelmät jakautuvat epätasaisesti, jolloin kaikkein köyhimmille jää vähiten. Afrikan maissa eriarvoisuus on kolumnialismin perintönä suuri.

Olemme tehneet vertailevaa tutkimusta Vietnamin ja Mosambikin välillä (Arndt ym. 2010). Vietnamin on korkea väestötiheys, ja talous on suhteellisen hyvin integroitu. Mosambikissa väestötiheys on alhainen, ja talous on huonosti integroitu. Ei liene vaikea arvata, kummassa maassa taloudellisen kasvun köyhyyttä vähentävä vaikutus on suurempi.

Juuri näiden rakenteellisten piirteiden takia taloudellisen kasvun kerrannaisvaikutukset ovat Mosambikissa alemmat ja leviävät hitaammin kuin Vietnamin. Sama kasvupolitiikka antaa toisin sanoen vahvemman sysäyksen kehitykseen Vietnamin kuin Mosambikissa. Johtopäätös tästä on se, että kehityksen

vauhdittamiseksi maan talouden integroitumista tulisi edistää ja eriarvoisuutta tulisi vähentää.

Eriarvoisuus ei ole koskaan hyväksi kehitykselle. Tiedän, että on ihmisiä, joiden mukaan eriarvoisuutta tarvitaan, jotta ihmisillä olisi kannusteita pyrkiä eteenpäin. Totta kai kannusteita tarvitaan, mutta sitä varten ei tarvita niin suurta eriarvoisuutta, jota tänä päivänä kehitysmaissa näemme. Sille eriarvoisuudelle ei voi löytää minkäänlaista taloudellista perustelua.

En usko, että huippujalkapalloilijat lopettaisivat pelaamisen, jos heidän tulonsa puolitettaisiin. Tämä saattaa kuulostaa populistiselta, mutta uskon, että he siitä huolimatta jatkaisivat pelaamista ja otteluita järjestettäisiin sama määrä kuin nykyäänkin.

Keskustelu eriarvoisuudesta kärsii siitä, että edes oman ammattikuntamme keskuudessa emme aina tee eroa suhteellisen ja absoluuttisen eriarvoisuuden välillä. Suhteellinen eriarvoisuus on maailmassa alentunut 40 vuoden ajan. Joissakin maissa se on noussut, mutta ei kaikkialla. Absoluuttisesti mitattuna eriarvoisuus on kuitenkin kasvanut. Gini-kertoimella mitattuna globaali tuloepätasa-arvo on alentunut. Tähän on vaikuttanut erityisesti kehitys Kiinassa ja Intiassa, mutta myös Latinalaisessa Amerikassa. Eriarvoisuudesta puhuttaessa on aina syytä kiinnittää huomiota maakohtaisiin eroihin.

Suhtaudun aika kriittisesti viimeaikaiseen keskusteluun, jossa taloudellisiin malleihin vedoten eriarvoisuuden ennustetaan lisääntyvän ja jatkuvan ikuisesti. Näin ei ole, sillä politiikalla siihen voidaan vaikuttaa. Koulutuspolitiikalla, työmarkkinapolitiikalla ja yleisellä talouspolitiikalla voidaan vaikuttaa siihen, millaiseksi eriarvoisuus muodostuu. Pohjoismaat ovat tästä hyvä esimerkki. Tanskassa tuloepätasa-arvo on lisääntynyt 2000-luvulla,

mutta se on suurelta osin harjoitetun politiikan seurausta.

10. Instituutiot ja talouskehitys

Tiedämme, että instituutioiden laadulla on merkitystä talouskehitykselle. Tästä ovat kirjoittaneet muun muassa Acemoglu ja Robinson (2012). Instituutioita tuskin voidaan muuttaa lahjoittamalla rahaa. Miten instituutioiden laatua voidaan parantaa? Mikä merkitys on luonnonvarasektorilla ja korruptiolla?

En ole marxilainen taloustieteilijä, mutta olen kyllä lukenut Marxin teoksia. Hän teki joitakin hyvin kiinnostavia havaintoja taloudellisesta kehityksestä. Hän puhui talouden rakenteista ja instituutioista ja siitä, miten rakenteet muovaavat instituutioita. Ei ole kovin helppoa selvittää instituutioiden ja talouskehityksen välisiä kausaalista vuorovaikutusta. Jotkut, kuten Acemoglu ja Robinson, keskittyvät instituutioihin ja näkevät, että instituutiot määrittelevät taloudellisen kehityksen.

Instituutioiden merkitystä talouskehitykselle ei voi kiistää. Mielestäni oikeat kysymykset olisivat, miten pidemmällä aikavälillä talous saadaan toimimaan paremmin ja miten rakennetaan tehokas talousjärjestelmä, mikä pakottaa myös instituutioiden kehittämiseen. Toisin sanoen jos instituutiot eivät ole sopusoinnussa taloudellisen kehityksen vaatimusten kanssa, instituutioiden täytyy jossain vaiheessa mukautua. Tämä ei välttämättä tapahdu nopeasti, mutta pikku hiljaa instituutiot muuttuvat. Esimerkiksi jos maassa on maanvuokrausjärjestelmä, joka on jäänyt ajastaan jälkeen, se muuttuu ennen pitkää. Nämä ovat monimutkaisia kysymyksiä, enkä väitä, että minulla olisi niihin lopullinen analyysi tai lopullisia vastauksia.

Voimme ohjata yhteiskunnan instituutioita inklusiiviseen suuntaan, kun huolehdimme siitä, että talouskasvun hedelmät jakautuvat laajasti. Samalla meidän on syytä miettiä, miten instituutiot saadaan vastaamaan modernin yhteiskunnan vaatimuksia. Esimerkkinä voi mainita Etelä-Korean. Siellä on tapahtunut valtava institutionaalinen kehitys osana taloudellista kasvu- ja kehitysprosessia. Etelä-Korea muuttui suhteellisen lyhyessä ajassa takapajuisesta, matalan tulotason ja heikkojen instituutioiden maasta nykyaikaiseksi tehokkaaksi taloudeksi, jossa on hyvät instituutiot.

Siitä olen samaa mieltä, että instituutioita ei voi muuttaa vain jakamalla rahaa. Toisaalta kehitysapua voi käyttää, ja sitä on käytettykin, esimerkiksi verohallinnon kehittämiseen. WIDER instituutti analysoi parhaillaan yhdessä Jukka Pirttilän kanssa, miten verohallintoa eri maissa voitaisiin parantaa niin, että se voisi paremmin selviytyä tehtävästään. Tällainen institutionaalinen yhteistyö on valitettavasti jäänyt miltei unohtuiksi kehitysavun vaikutuksia koskevassa keskustelussa. Kehitysmaiden instituutioiden parantaminen on saanut ansaittua vähemmän huomiota osakseen.

Meillä on ollut käynnissä kehitysmaiden luonnonvarasektoria kartoittava iso tutkimusprojekti. Sitä käsittelevä kokoomateos on valmistumassa lähiaikoina. Aiheesta löytyy noin kolmekymmentä tuoretta työpaperia. Yksi tämän projektin johtopäätöksistä on se, että luonnonvaroja ei pitäisi tarkastella ikään kuin kohtalona. Luonnonvaroja voidaan käyttää viisaasti tai hölmösti. Jos niitä käytetään typerästi, silloin niitä tuhhlataan ja niiden avulla voidaan saada aikaan hyvin haitallisia vaikutuksia. Oikein investoituna ja oikein hallinnoituna niillä voidaan saada paljon hyvää aikaan. On totta, että maat, joissa luonnonvaratulot ovat

suuret, suoriutuvat usein huonosti useilla kehitysindikaattoreilla mitattuna.

Kehitysmaiden päättäjille ei voi mennä sanomaan, että nämä eivät käyttäisi maassa olevia luonnonvaroja. Jokainen valtio, jonka alueelta löytyy luonnonvaroja, joutuu miettimään, miten ne saisi hyödynnettyä ja myydyksi maailmanmarkkinoille, jos niillä kerran on kysyntää. Iso kysymys onkin, miten muuttaa maanalainen pääoma maanpäälliseksi pääomaksi. Tämä on alue, jossa monessa maassa huono politiikka on muuttunut huonoksi taloudenpidoksi.

Olemme kuitenkin oppimassa. Alamme ymmärtää, mitä tulisi tehdä ja mitä ei tulisi tehdä. Yksi tärkeimmistä tehtävistä on läpinäkyvyyden lisääminen luonnonvarojen hallinnassa. Siinä onkin tehty kansainvälisiä aloitteita, ja asiantila on 25 vuodessa merkittävästi parantunut. Luonnonvaroja hallinnoivat instituutiot ovat alue, jossa todella tarvitaan ekonomisteja ja taloustieteellistä analyysia. Oikeita päätöksiä ei synny, jos ne jätetään poliitikoille tarjoamatta heille vankkaa evidenssiä päätösten tueksi.

Tiedämme nyt paljon enemmän kuin silloin, kun aloitin 40 vuotta sitten. Tiedämme, millaisia investointeja tulee tehdä ja miten niin sanottua Hollannin tautia⁶ voidaan torjua. Aikaisemmin kehitysmaissa ei juurikaan kiinnitetty huomiota luonnonvaravirtojen makrotaloudellisiin vaikutuksiin. Nyt ne tunnetaan varsin hyvin. Afrikassa tuskin on yhtään keskuspankin pääjohtajaa, joka ei osaisi kertoa, mistä Hollannin taudissa on kysymys. He tun-

tevat sen paremmin kuin useimmat eurooppalaiset kollegansa.

Sitä paitsi on muistettava, että kehitys vie aikaa. Suomi ei muuttunut köyhästä maatalousmaasta nykyaikaiseksi teollisuusvaltioksi parissakymmenessä vuodessa. Prosessi alkoi paljon aikaisemmin. Sama tapahtuu nyt Afrikassa.

11. Lopuksi

Tähän onkin hyvä lopettaa. Kehitys vie aikaa. Se vaatii kärsivällisyyttä, mutta myös paljon työtä ja paljon tutkimusta, juuri sitä mitä WIDER instituutti on tekemässä. Olisi hyvä, että kehityskysymykset kiinnostaisivat nykyistä laajemmin mediaa ja sitä kautta suurta yleisöä, ekonomisteista puhumattakaan.

Aivan. Tiedon levittäminen on yksi WIDER instituutin keskeisimpiä tehtäviä.

Olette pian jättämässä instituutin. Mitä suunnitelmia teillä on instituutin jälkeiselle ajalle?

Lopetan instituutin johtajana vuoden 2018 lopussa. Palaan hoitamaan kehitystaloustieteen professuuriani Kööpenhaminan yliopistossa. Toivon, että voin jatkaa tiivistä yhteydenpitoa instituuttiin. Uusi johto päättää seuraavista askeleista ja siitä, miten instituuttia kehitetään eteenpäin.

Omasta puolestani voin todeta, että minulle on ollut suuri kunnia ja ilo tehdä työtä instituutille. Mielestäni olemme kymmenessä vuodessa saaneet paljon aikaan. Instituutti on nyt moderni tutkimuslaitos ja ajatushautomo. Sen toimii nyt aivan eri mittakaavalla kuin aikaisemmin. Siten se voi ryhtyä ratkomaan entistä suurempia kysymyksiä. □

⁶ Hollannin tauti (Dutch disease) on nimitys tilanteelle, jossa kansantalouden jonkin sektorin (usein luonnonvarasektorin) kasvulla on negatiivinen vaikutus kansantalouden muihin toimialoihin.

Kirjallisuus

- Acemoglu, D. ja Robinson, J. (2012), *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*, Crown Publishing Group.
- Arent, D., Arndt, C., Miller, M., Tarp, F. ja Zinaman, O., toimi., (2017), *The Political Economy of Clean Energy Transitions*, Oxford University Press.
- Arndt, C., Garcia, A., Tarp, F. ja Thurlow, J. (2010), “Poverty Reduction and Economic Structure Comparative Path Analysis for Mozambique and Vietnam”, UNU-WIDER Working Paper No. 2010/122.
- Easterly, W. (2006), *The White Man's Burden: Why the West's Efforts to Aid the Rest Have Done So Much Ill and So Little Good*, The Penguin Press.
- Juselius, K., Framroze Møller, N. ja Tarp, F. (2011), “The Long-Run Impact of Foreign Aid in 36 African Countries: Insights from Multivariate Time Series Analysis”, UNU-WIDER Working Paper No. 2011/51.
- Ocampo, A. (2017), *Resetting the International Monetary (Non)System*, WIDER Studies in Development Economics, Oxford University Press.
- Moyo, D. (2009), *Dead Aid: Why Aid Is Not Working and How There is Another Way for Africa*, Farrar, Straus and Giroux.
- Tarp, F. (1993), *Stabilization and Structural Adjustment: Macroeconomic Frameworks for Analysing the Crisis in Sub-Saharan Africa*, Routledge.